

บทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษา
ประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Role of Buddhist Monks Participation in Conserving
Chak Phra Tradition in Surat Thani Province

พระมหาฐิติพงษ์ ชูจิตต์¹/ชยกฤต อัสวธิตานนท์²
Phramaha Thitipong Chujit¹/ Chayakrit Asvathitanont²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹Master Student in Cultural Management, College of Innovation, Thammasat University

²ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชานวัตกรรมการบริการ วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²Dr., Advisor, Cultural Management, College of Innovation, Thammasat University

Corresponding author Email: nong_54@hotmail.com

(Received: June 4, 2019; Revised: October 22, 2019; December 15, 2019)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานีในบริบทสังคมปัจจุบัน และ 2) นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระของพระสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์ 2) ประชาชนทั่วไป และ 3) หน่วยงานด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเภทตามประเด็น ทัศนคติ และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย นำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักรพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเป็นที่ปรึกษาให้ความร่วมมือ ตลอดจนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติงานจัดทำเรือพระด้วยตนเอง ทั้งยังเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี และเป็นผู้มีสัมพันธ์องค์กรที่ดีประสานงานภายในวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ผ่านกระบวนการจัดการประเพณีในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การดำเนินการก่อนวันงาน การจัดการในวันงาน และการจัดการภายหลังจากวันงานแล้ว โดยพระสงฆ์มีบทบาทผ่านความน่าเชื่อถือศรัทธาในลักษณะการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในสังคม

ส่วนแนวทางการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักรพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นั้น พระสงฆ์จะต้องมีความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและหลักธรรมทางศาสนา เป็นผู้มีความสัมพันธ์ ทางสังคมที่ดี เผยแพร่ถ่ายทอดและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีให้กับบุคคลทั่วไปได้ ทั้งนี้พบว่า พระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมมือกันโดยรับฟังข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการ ประเพณีชักรพระ และนำข้อเสนอแนะเหล่านั้นไปพิจารณา กำหนดรูปแบบการจัดการปฏิบัติงานจริง เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการสงวนรักษาประเพณีชักรพระอย่างแท้จริง

Abstract

This research aimed to 1) analyze role of Buddhist monks participation in conserving Chak Phra tradition of Surat Thani province nowadays, and 2) present the guidelines for Buddhist monks' participation in conserving Chak Phra Tradition of Surat Thani province. The qualitative approach was employed in this research. The data were collected by using in-depth interviews to three groups of samples which were 1) Buddhist monks, 2) members of local society, and 3) organizations related to culture. The data were analyzed by classifying issues, interpreting and inductive inferences, and presented with analytical descriptive method.

The research results showed that Buddhist monks played the participation roles in conserving Chak Phra tradition of Surat Thani province by being consultants and cooperating as a practitioner in the preparation of the boat by themselves. They acted as the heirs of cultures and traditions, and had a good relationship in coordinating between temples, communities, and government agencies through the process beforehand namely early preparation, preparation before Chak Phra day, operation on Chak Phra day, and operation after Chak Phra day. These roles were based on the trust of society on Buddhist monks as the spiritual leaders.

The research further proposed guidelines for participating in conserving Chak Phra tradition of Surat Thani province that Buddhist monks must have knowledge of culture, traditions and religious principles. Moreover, the monks should have positive relationships to society, disseminate, transmit and promote culture and traditions for the general public. Buddhist monks, communities, and government agencies should listen to recommendations for managing Chak Phra tradition, and determine the operational management model in order to virtually operate and conserve this tradition.

Keywords: Roles of Buddhist monks, Participation, Conservation, Chak Phra tradition, Surat Thani Province

บทนำ

ประเพณีชักพระ เป็นประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นกลไกวิถีวัฒนธรรม

ที่ผสมผสานชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการรวมพลัง ร่วมแรง ร่วมใจของชาวบ้านให้เกิดเป็นประเพณีที่งดงาม โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ แนวคิด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่า ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณ ทั้งยังเป็นประเพณีที่สะท้อนวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของชาวบ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แสดงออกถึงการยึดถือพระพุทธศาสนาอันเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจอย่างมั่นคงเข้มแข็ง

ประเพณีชักพระ เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นจากพุทธประวัติ เมื่อครั้งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดพระพุทธมารดาในพรรษาที่ 7 หลังจากตรัสรู้ โดยเสด็จลงจากสวรรค์หลังวันออกพรรษา ชาวเมืองที่อยู่บนมนุษย์โลกต่างดีใจที่พระพุทธองค์เสด็จลงมา จึงมาเฝ้ารับเสด็จกันอย่างเนืองแน่น โดยเหตุการณ์ในครั้งนั้นเอง ทำให้พุทธศาสนิกชนได้จำลองเหตุการณ์ที่พระพุทธองค์เสด็จกลับลงมาจากสวรรค์ ด้วยการระดมแรงกายแรงใจช่วยกันจัดรถหรือเรือตกแต่งอย่างงดงาม ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนในบุษบกหรือพนมพระ ซึ่งชาวใต้เรียกว่า นมพระ ออกแหนแห่ไปตามถนนสายต่าง ๆ รอบเมืองเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญดังกล่าวในครั้งพุทธกาล

ในปัจจุบันจังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังคงสืบทอดและรักษาประเพณีดังกล่าวไว้ โดยทั้งภาครัฐ เอกชน วัด และชุมชนต่างได้ร่วมกันผลักดันให้ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีที่สำคัญระดับประเทศ ยกย่องให้เกิดการเชิญชวนนักท่องเที่ยวมาชื่นชมประเพณีชักพระ ก่อให้เกิดรายได้ด้านการท่องเที่ยวต่อจังหวัดเป็นจำนวนมาก วัดต่าง ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่างก็ให้เห็นความสำคัญของประเพณีดังกล่าว โดยส่วนหนึ่งเกิดจากนโยบายที่ทางหน่วยงานภาครัฐ กำหนดให้มีการประกวดแข่งขันเรือพระ มีถ้วยรางวัลและเงินรางวัลต่าง ๆ มากมาย เพื่อเป็นแรงจูงใจให้วัดต่าง ๆ ทำเรือพระเข้าร่วมขบวนแห่อย่างมากมาย ในอดีตนั้นการทำเรือพระเพื่อออกแหนแห่ ทำด้วยเกิดจากศรัทธาของชาวบ้านและพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ ที่มีฝีมือทางเชิงช่างงานด้านต่าง ๆ เช่น งานช่างไม้ งานฉลุไม้ งานช่างสี งานจิตรกรรม แสดงออกถึงภูมิปัญญาและมีจุดประสงค์เพื่อหวังเอาบุญกุศลเท่านั้น แต่ในปัจจุบันนี้ การทำเรือพระเพื่อร่วมประเพณีดังกล่าว นิยมว่าจ้างช่างจากต่างถิ่นมาทำขึ้น โดยเป็นความนิยมเพื่อหวังผลจากรางวัลในการประกวดแข่งขัน ลงทุนเป็นทุนทรัพย์จำนวนมาก ทั้งยังหวังผลจากปัจจัยที่

พุทธศาสนิกชนมาร่วมบุญในงานเป็นจำนวนมากด้วย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในประเพณีชักพระ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐยังเป็นผู้ควบคุมและกำหนดรูปแบบ นโยบาย กฎเกณฑ์การจัดงานซึ่งในบางเรื่องหลงลืมไปว่า การจัดงานประเพณีชักพระต้องได้รับความร่วมมือจากวัด เจ้าอาวาสหรือผู้นำชุมชนด้วย (สถาพร คงขุนทด, 2536)

แต่เดิมพระสงฆ์ จะเป็นผู้นำที่มีบทบาทจัดการประเพณีชักพระ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาโดยร่วมกับผู้นำชุมชนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีขึ้น แต่ด้วยสภาพการจัดการประเพณีชักพระในปัจจุบัน ที่มีหน่วยงานภาครัฐมาจัดการมากขึ้นเพื่อหวังให้เป็นประเพณีที่สำคัญระดับประเทศ จึงทำให้มีมุมมองต่าง ๆ ในการจัดงานอย่างมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ลดลง โดยกลับไปให้ความสำคัญต่อสิ่งอื่นมากกว่าความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อวัดหรือพระพุทธรูป (กรมศิลปากร, 2544: 101; ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2542; พระราชญาณวิสิฐ, 2548: 245; สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2550: 59; สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2550: 13)

ผู้วิจัยเห็นว่า พระสงฆ์เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญในการมีส่วนร่วมให้เกิดการสงวนรักษาประเพณีชักพระอันดั้งเดิมได้ การเกิดข้อความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันของผู้มีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีที่ดั้งเดิม ซึ่งในปัจจุบันทัศนคติมุมมองต่อบทบาทของพระสงฆ์ในมิติต่าง ๆ อาจถูกลดลง หรือเกิดจากความไม่เข้าใจในมุมมองบทบาทของการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษา จนอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อการสงวนรักษาประเพณีชักพระได้ (United Nations, 1981; Putti, 1987; William, 1976; นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546; เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2553) ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ และจักได้นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาเพื่อร่วมกันสงวนรักษาประเพณีชักพระให้สืบทอดดำรงอยู่ได้ด้วยดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในบริบทสังคมปัจจุบัน
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระของพระสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระของพระสงฆ์ในอนาคตต่อไป

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเรือพระบกตัวอย่าง (ไม่เข้าร่วมประกวด) และผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเรือพระบกของวัด ที่ได้รับรางวัลพระราชทานชนะเลิศการประกวดเรือพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี พ.ศ. 2555-2561 ได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชนทั่วไป และหน่วยงานราชการด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานีไว้ โดยกำหนดพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ วัดที่มีเรือพระบกตัวอย่าง (ไม่เข้าร่วมประกวด) และวัดที่เข้าร่วมประกวดเรือพระ โดยได้รับรางวัลพระราชทานชนะเลิศการประกวดเรือพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายในปี พ.ศ. 2555-2561 รวมจำนวน 7 วัด ได้แก่ วัดพระโยค วัดกลางใหม่ วัดท่าไทร วัดควนสุบรรณ วัดบ้านใน สำนักสงฆ์แหลมทองทราย และวัดโลกอาราม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษา ประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษา และเสนอแนวทางในการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระของพระสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งการดำเนินงานวิจัยมีวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับวัดที่มีเรือพระบถตัวอย่าง (ไม่เข้าร่วมประกวด) และผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเรือพระบถของวัดที่ได้รับรางวัลพระราชทานชนะเลิศการประกวดเรือพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี พ.ศ. 2555-2561 รวมจำนวน 7 วัด ได้แก่ วัดพระโยค วัดกลางใหม่ วัดท่าไทร วัดควนสุบรรณ วัดบ้านโน สำนักสงฆ์แหลมทองทราย และวัดโลการาม โดยจากประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย สามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยออกได้เป็น 3 กลุ่ม โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังนี้

1.1 พระสงฆ์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีชักพระ หรือทำเรือพระ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่มีบทบาทต่อการทำเรือพระในส่วนของการประสานงานระหว่างวัดและชุมชน ตลอดถึงหน่วยงานราชการด้านวัฒนธรรม และเป็นผู้อำนวยความสะดวกทำเรือพระซึ่งจะใช้เข้าร่วมขบวนแห่ในประเพณีชักพระ ประกอบไปด้วยพระสงฆ์ 7 รูป

1.2 ประชาชนทั่วไปผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับประเพณีชักพระ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมประเพณีชักพระ ร่วมสืบทอดและรักษาประเพณีชักพระ โดยเป็นผู้สังเกตการณ์และเข้าร่วมประเพณี เป็นกำลังแรงและกำลังใจในการรักษาและอำนวยการประเพณีชักพระ ประกอบไปด้วยประชาชนทั่วไปจำนวน 4 คน

1.3 หน่วยงานราชการด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่มีบทบาทต่อการจัดงานประเพณีชักพระ โดยเป็นผู้วางหลักเกณฑ์และนโยบาย ให้คำปรึกษาการเข้าร่วมงานของวัดต่าง ๆ ในแต่ละครั้ง รวมถึงเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดงานในส่วนกลางระดับจังหวัด ประกอบไปด้วย วัฒนธรรมอำเภอหรือนักวัฒนธรรมผู้ประสานงานอำเภอจาก 3 อำเภอ คือ อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอบ้านนาสาร อำเภอไชยา และวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานีหรือผู้แทน รวมจำนวน 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการใช้อย่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยประกอบด้วย พระสงฆ์ ประชาชนทั่วไป และหน่วยงานราชการด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จึงได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการสงวนรักษาประเพณีชักพระเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลที่บ่งบอกถึงมุมมองบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ เป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลที่บ่งบอกถึงบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานีของผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นหัตถศึกษา โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตลอดจนแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสำหรับนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ต่อมาออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งกำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ โดยสร้างเป็น

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งตรวจสอบแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในชั้นปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประเด็นที่ได้กำหนดไว้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ผ่านแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สุดท้ายนำผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียง และนำเสนอข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชกพระจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในบริบทสังคมปัจจุบัน

จากผลการวิจัย อาจสรุปบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชกพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในบริบทสังคมปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

1.1 บทบาทการเป็นผู้ให้คำปรึกษา

พระสงฆ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางในการดำเนินงาน ตั้งแต่ในขั้นตอนของการวางแผนงาน การจัดทำเรือพระ การระดมทุน การประสานกับช่างทำเรือพระ ประสานงานกับชุมชน ให้หัวหน้าหรือประธานชุมชนเข้ามาดูแลการจัดทำเรือพระ ตลอดจนไปจนถึง การชักชวนขอขมาแก้บน ดนตรี และนางรำ หรือประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งพระสงฆ์ยังเป็นผู้นำประชาชน เป็นที่พึ่งด้านการจัดทำเรือพระ ช่วยแก้ปัญหาอันเกิดจากการทำเรือพระ และเป็นผู้ไกลเกลี่ยระหว่างบุคคลากรในวัดหรือในสังคมด้วยกัน เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการช่วยเหลือ การดูแลทุกข์สุขของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการทำเรือพระ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในวิธีการจัดทำเรือพระ

1.2 บทบาทการเป็นผู้ลงมือปฏิบัติงาน

พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการจัดทำเรือพระด้วยตนเอง รวมถึงการเตรียมการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแห่เรือพระด้วย โดยเป็นผู้ออกแบบเรือพระ จัดทำเรือพระ ทั้งงานโครงสร้าง งานไม้ งานวาดและลงสี ทั้งนี้ในบทบาทด้านนี้ พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้มีความรู้ด้าน

งานช่าง และการบริหารจัดการการทำเรือพระเป็นอย่างดี ตลอดจนเป็นผู้ประสานงานผู้คนในชุมชนให้มาช่วยกันทำเรือพระหรือเตรียมการในส่วนต่าง ๆ โดยร่วมกับกรรมการวัดหรือผู้นำชุมชน ในการระดมทั้งกำลังแรง กำลังกาย กำลังทรัพย์และกำลังใจให้งานในส่วนต่าง ๆ สำเร็จลงได้

1.3 บทบาทด้านการเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี

พระสงฆ์เป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชน มีหน้าที่ดำรงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นผู้เผยแพร่องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี ศาสนพิธีกรรม ให้ผู้คนในชุมชนหรือสังคมได้รับทราบ ทั้งยังเป็นผู้สืบสานภูมิปัญญา ด้าน งานช่างการทำเรือพระ งานจิตรกรรม งานวาด งานลงสี เพื่อสืบทอดรักษาไว้ซึ่งวิถีและกระบวนการการทำเรือพระให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้และตระถึงความสำคัญของประเพณีชักพระด้วย

1.4 บทบาทด้านสัมพันธ์องค์กร

พระสงฆ์เป็นผู้ประสานงานภายใน การดำเนินการจัดทำเรือตลอดถึงพิธีสมโภชและขบวนแห่ กับพระสงฆ์ สามเณรภายในวัด และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก กล่าวคือ กับชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐ โดยติดต่อประสานงาน ทั้งเสนอนโยบาย ข้อคิดเห็นให้หน่วยงานภาครัฐ และรับนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐมาปฏิบัติตาม ให้คณะกรรมการจัดทำเรือพระในวัดได้ทราบ และปฏิบัติตามรูปแบบนโยบายของภาครัฐเหล่านั้น

2. แนวทางการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระของพระสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากผลการวิจัย อาจสรุปแนวทางการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังต่อไปนี้

2.1 ประเพณีชักพระ มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ ดังนั้นพระสงฆ์ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนเป็นผู้มีความรู้ด้านศาสนพิธีและภูมิปัญญาวัฒนธรรมการทำเรือพระด้วย จึงจะเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือเป็นผู้นำในการบริหารจัดการประเพณีชักพระได้

2.2 พระสงฆ์ต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการและประสานงานให้การดำเนินงานประเพณีชักพระสำเร็จได้ ทั้งนี้ยังต้องเป็นผู้ที่สามารถ ไกล่เกลี่ยปัญหาข้อขัดแย้งในองค์กรหรือความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐได้

2.3 พระสงฆ์ต้องเป็นผู้เผยแพร่ เป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับบุคคลทั่วไป รวมถึงเยาวชนได้สืบทอดต่อไป โดยต้องเข้าใจการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนถึงเอกลักษณ์ของประเพณีชักพระของจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้

2.4 พระสงฆ์ต้องเป็นผู้ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี โดยสร้างกิจกรรมหรือวิธีการให้คนในสังคมหรือเยาวชนได้ตระหนักเห็นความสำคัญของประเพณีชักพระซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่น อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นชุมชนของตนได้

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถอภิปรายได้ดังนี้

กระบวนการจัดการประเพณีชักพระของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. การเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าร่วมประเพณีชักพระของจังหวัด พระสงฆ์ในแต่ละวัดจะต้องทำการศึกษาข้อมูลนโยบาย หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐ กำหนด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเหล่านั้น มาวางแผนการปฏิบัติงาน โดยอาจจัดให้มีการประชุมปรึกษากับพระสงฆ์ภายในวัดหรือผู้นำชุมชนหรือตัวแทนชุมชน เพื่อหาวิธีการดำเนินการให้ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การเข้าร่วมประเพณีชักพระที่ทางจังหวัดจัดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพและศักยภาพ ในขั้นตอนนี้ยังหมายรวมถึงกระบวนการตัดสินใจ ที่พระสงฆ์จะเปิดโอกาสให้ผู้นำหรือผู้แทนชุมชนได้เสนอความคิดเห็น ปรึกษาหารือตัดสินใจในรายละเอียดปลีกย่อย อาทิเช่น การนำเสนอรูปแบบของเรือพระ การนำเสนอรูปแบบและองค์ประกอบของขบวนแห่ การจัดเตรียมรูปแบบโทนสีของเรือพระและเสื้อผ้าของนางลากและนางรำ เพื่อ

นำข้อมูลที่ได้จากการวางแผนนี้ ไปดำเนินการให้เกิดผลอย่างตรงเป้าหมายที่วางไว้ จาก การวิจัยครั้งนี้พบว่า พระสงฆ์จะมีบทบาทเป็นอย่างมากในกระบวนการขึ้นเตรียม ความพร้อม เพราะพระสงฆ์จะเป็นผู้วางแผนและให้คำปรึกษาในทุกขั้นตอนของ การเตรียมพร้อมสำหรับ การเข้าร่วมประเพณีชักพระ

2. การดำเนินการสำหรับการเข้าร่วมประเพณีชักพระ พระสงฆ์จะนำแผนหรือ ข้อเสนอที่ได้จากการวางแผนหรือการปรึกษาหารือในขั้นต้นมาดำเนินการ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่า พระสงฆ์โดยส่วนมากจะเป็นผู้ระดมทรัพยากรในส่วน ๆ ของการจัดการประเพณีชักพระ เช่น การระดมคนจากชุมชนให้มาช่วยกันประดับตกแต่งเรือ เพื่อเข้าร่วมขบวนแห่ การระดม คนจากชุมชนให้มาช่วยกันชักลากเรือพระ ฟ้อนรำในขบวนแห่เรือพระของทางวัด การระดม คนจากชุมชนมาช่วยบรรเลงดนตรีประโคมแห่เรือพระ ตลอดจนระดมทุนทรัพย์ เพื่อนำมา เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมประเพณีชักพระ เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ตกแต่งเรือ พระ ค่าชุดเครื่องแต่งกายของนางลากและนางรำ ค่าอาหารเลี้ยงคนที่มาช่วยงาน เป็นต้น ใน กระบวนการขั้นนี้ พระสงฆ์จะเป็นตัวแทนของวัดหรือชุมชนเข้าร่วมการประชุมต่าง ๆ ที่ หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องด้วยการเตรียมงานประเพณีชักพระด้วย โดยพระสงฆ์จะ มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อหน่วยงานภาครัฐ เพื่อจะได้นำไปประกอบพิจารณา ออกเป็นข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติต่อไป จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เมื่อพระสงฆ์เสนอข้อคิดเห็น ประการใดต่อหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐจะรับฟังข้อเสนอเหล่านั้น แต่เมื่อนำไปออก ระเบียบหรือกฎเกณฑ์การปฏิบัติ จะไม่เป็นไปตามที่พระสงฆ์ได้เสนอไป ทำให้พระสงฆ์มองว่า หน่วยงานภาครัฐควรมองเห็นบทบาทของพระสงฆ์ในการเสนอความคิดเห็นและนำไปปฏิบัติ มากกว่านี้

3. การจัดการในวันงานประเพณีชักพระ เมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็น วัน งานของประเพณีชักพระ พระสงฆ์จะนำเรือพระไปจอดเตรียมพร้อมสำหรับเข้าร่วม ขบวนแห่ ในสถานที่ที่หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดไว้ เมื่อขบวนแห่เริ่มขึ้น จะมีพระสงฆ์ 1-2 รูป ขึ้นนั่ง บนเรือพระไปตลอดระยะทางตามเส้นทางถนนที่ชักลากเรือพระ และในปัจจุบันพบว่าอาจมี พระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเรือพระในวัดของตนคอยดูแลกำกับขบวนแห่ ซึ่งจากงานวิจัยครั้งนี้

พบว่า พระสงฆ์ไม่ควรกำกับดูแลขบวนแห่ เพราะในขบวนแห่มีองค์ประกอบขบวนเกี่ยวกับการฟ้อนรำ การประโคมดนตรี วงกลองยาว สนุกสนานครื้นเครงของชาวบ้าน บทบาทของพระสงฆ์จึงควรเกี่ยวข้องกับเฉพาะเรื่องพิธีกรรมหรือศาสนพิธีในส่วนนี้เท่านั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการขั้นนี้ พระสงฆ์จะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในระดับน้อย สาเหตุเพราะวันงาน ประเพณีชักพระประชาชนทั่วไปเป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมส่วนต่าง ๆ มากกว่านั่นเอง

4. การจัดการภายหลังจากวันงานประเพณีชักพระ พระสงฆ์จะร่วมกับผู้นำชุมชน หรือผู้แทน และกรรมการเรือพระของวัด นำเรือพระกลับวัดไปเก็บรักษาในโรงเก็บเรือพระ หรือสถานที่จัดเก็บเรือพระของแต่ละวัด เพื่อเก็บรักษาไว้ร่วมขบวนแห่ประเพณีชักพระ ในปีถัดไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพระสงฆ์และชุมชนว่า ในปีถัดไปจะนำเรือพระลำเดิมเข้าร่วม ขบวนแห่ หรือจะทำเรือพระลำใหม่ขึ้นเพื่อเข้าร่วมประกวดในปีถัดไป หากข้อประชุมมีมติว่าจะทำเรือพระลำใหม่ ก็เข้าสู่กระบวนการจัดทำเรือใหม่ตั้งแต่ต้นอีกครั้ง เพื่อให้ได้เรือพระเข้าร่วมประเพณีชักพระที่สวยงามต่อไป

กระบวนการจัดการเรือพระของพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. การเตรียมความพร้อมสำหรับการทำเรือพระ พระสงฆ์จะร่วมกับผู้นำชุมชนหรือผู้แทนชุมชนหรือคณะกรรมการวัด ริเริ่มการจัดทำเรือพระโดยจัดให้มีการปรึกษาหารือ เพื่อนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาพิจารณาวิเคราะห์กันว่าควรจัดทำเรือในรูปแบบใด หรือ หากวัดไม่ได้ทำด้วยตัวเองจะต้องมีการจัดซื้อเรือพระ หรือว่าจ้างช่างทำเรือพระจากที่อื่นมาจัดทำ ในกระบวนการเตรียมความพร้อมนี้ พระสงฆ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำรายละเอียดต่าง ๆ และนำแผนหรือข้อสรุปที่ได้จากการประชุมไปดำเนินการ โดยพระสงฆ์จะดำเนินการในส่วนที่ ที่ประชุมมอบหมายหรืออาจมอบหมายให้ผู้นำชุมชนหรือกรรมการวัดเป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้ จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า พระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาทุกขั้นตอนของการจัดทำเรือพระ

2. การดำเนินการสำหรับการจัดทำเรือพระ พระสงฆ์จะนำแผนหรือข้อสรุปที่ได้จากการวางแผนหรือการปรึกษาหารือในขั้นต้นมาดำเนินการ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) พระสงฆ์เป็นผู้ลงมือทำเรือพระด้วยตนเอง และ 2) พระสงฆ์เป็นผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า ในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์มีความรู้ด้านเชิงช่างการทำเรือพระในระดับน้อย ส่วนมากพระสงฆ์จึงเป็นผู้ให้คำปรึกษาการจัดการจัดจำเรือพระ จัดการในส่วนอำนวยความสะดวกมากกว่า ซึ่งพระสงฆ์จะเป็นผู้ประสานงานในส่วนต่าง ๆ ด้วย กล่าวคือ การจัดทำเรือพระ เป็นเรื่องใหญ่ และสำคัญ ต้องประสานงานกับองค์กรหรือชุมชน มาผสานความร่วมมือเรือพระจึงจะสำเร็จ ได้ ในบริบทที่ว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้ชี้นำสังคมในชุมชนได้ พระสงฆ์จึงมีบทบาทในกระบวนการระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรบุคคล ระดมคนในชุมชน ให้มาช่วยกันจัดทำเรือพระ และระดมทรัพยากรทุนทรัพย์ คือ เงินทุน ซึ่งเป็นปัจจัยประการหนึ่ง นำมาใช้จ่ายในการดำเนินการจัดทำเรือพระด้วย ทั้งนี้พระสงฆ์ในบางวัดอาจเป็นแรงงาน ช่วยจัดทำเรือพระในส่วนของงานช่างเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การลงสีเรือพระ การประดับตกแต่งเรือพระ เป็นต้น จากงานวิจัยในครั้งนี้พบว่า พระสงฆ์จะมีบทบาท ในกระบวนการดำเนินการ สำหรับจัดทำเรือพระในระดับมาก เพราะทุกขั้นตอนของการดำเนินการจัดทำเรือพระจะดำเนินการโดยใช้วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติงานทุกขั้นตอน พระสงฆ์ในฐานะผู้อำนวยการจัดทำเรือพระและเจ้าของสถานที่จึงมีส่วนร่วมในขั้นนี้อยู่ในระดับมาก

3. การจัดการเรือพระในวันงานประเพณีชักพระ พระสงฆ์จะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและประสานงาน เตรียมความพร้อมของเรือพระและขบวนแห่ที่จะมีขึ้นในเช้าของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งการจัดเตรียมเรือพระในส่วนต่าง ๆ ของเรือพระจะดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วเพื่อเข้าร่วมในขบวนแห่ ดังนั้น ในกระบวนการขั้นนี้ พระสงฆ์จึงมีบทบาทการมีส่วนร่วมในระดับน้อย

4. การจัดการเรือพระภายหลังจากวันงานประเพณีชักพระ พระสงฆ์จะร่วมกับผู้นำชุมชนหรือผู้แทน และกรรมการเรือพระของวัด นำเรือพระกลับวัดไปเก็บรักษาในโรงเก็บ เรือพระหรือสถานที่จัดเก็บเรือพระของแต่ละวัด ซึ่งในแต่ละวัดจะจัดทำสถานที่ไว้เพื่อจัดเก็บเรือพระ มีทั้งเป็นอาคารถาวรและอาคารชั่วคราว หรือในวัดอาจจะยกเสาทำจากไม้หรือคอนกรีตขึ้น เป็นเหมือนโรงเรือนมีหลังคาคลุมไว้แต่ไม่มีผนังกัน เพื่อเก็บรักษาเรือพระไว้ใช้งานในประเพณีชักพระปีถัดไป

ข้อเสนอแนะ

1. พระสงฆ์ควรศึกษาข้อกำหนดต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐก่อนการจัดงาน และหน่วยงานภาครัฐควรรับฟังความคิดเห็นจากพระสงฆ์ด้วย เพื่อเกิดการมีส่วนร่วมระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในประเพณีชักพระ ทำให้ช่วยสงวนรักษาประเพณีชักพระ และดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามข้อกำหนดจากภาครัฐด้วย

2. พระสงฆ์ควรเข้ามามีบทบาทในการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชน และคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรือพระ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเพณีชักพระ เพื่อช่วยสงวนรักษาประเพณีชักพระให้คงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2544). **คู่มือถวายความรู้แต่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทาง**

ศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานพันธ์.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2542). **คุณค่าของพุทธศาสนาในการบริหารราชการ**. วิทยานิพนธ์

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). **การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง**.

กรุงเทพฯ: สิริลักษณ์การพิมพ์.

พระราชญาณวิสิฐ. (2548). **การบริหารวัด**. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กร**

ปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

สถาพร คงขุนทด. (2536). **ประเพณีชักพระ**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2550). **โครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ**

ของพระสังฆาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักโบราณคดีกรมศิลปากร.

Putti J. M. (1987). **Work values and organizational commitment: A study in the Asian context**. Human Relations.

United Nations. (1981). **Yearbook of International Trade Statistics**. United Nations: UN Press.

William Erwin. (1976). **Participation Management: Concept Theory and Implementation**. Atlanta Ga: Georgia State University.